

แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการจัดการขยะเหลือศูนย์ในวิสาหกิจชุมชน The Circular Economy Concept for Value Creation through Zero-Waste Management in Community Enterprises

สุพรรณิการ์ ชำคำรณ^{1*}, อภิญญา นุชนารณ², มนชนก จุลสิกชี³, วิชุดิ สารสุวรรณ⁴, จีรภรณ์ กิจเจริญ⁵,
และ นิตยา ชุนหะชีวาโฉลก⁶

Supannikar Charkhamrun^{1*}, Apinya Nuchanart², Manachanok Jullasikkee³,
Wichunee Sansuwan⁴, Jeeraporn Kitcharoen⁵, and Nittaya Chunchacheevachaloke⁶

¹⁻⁶คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา; Faculty of Management Sciences,
Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thon Buri, Bangkok, Thailand

*Corresponding Author; e-mail : supannikar.ch@bsru.ac.th

DOI : 10.65205/jasru.2026.e3761

Received : June 22, 2026; Revised : August 27, 2026; Accepted : August 29, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และแนวทางการจัดการขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) ในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรชุมชน จากวิสาหกิจชุมชนโกโก้บ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เนื้อหาพัฒนาจากการทบทวนและสังเคราะห์เอกสารวิชาการ หนังสือ กฎหมาย และนโยบายที่เกี่ยวข้องร่วมกับข้อมูลจากการถอดบทเรียนของวิสาหกิจชุมชน เพื่อเชื่อมโยงหลักการทางวิชาการกับการนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทชุมชน จากการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) พบว่า วิสาหกิจชุมชนโกโก้บ้านแพ้วสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรชุมชนผ่านการใช้ทรัพยากรทางการเกษตรอย่างคุ้มค่า ด้วยการปลูกโกโก้ร่วมกับสวนมะพร้าวเดิม และการนำวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิต ได้แก่ เนื้อโกโก้และเปลือกโกโก้ มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มเติมให้แก่ชุมชน สำหรับแนวทางการจัดการขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) พบว่า วิสาหกิจชุมชนดำเนินการลดของเสียตั้งแต่ต้นทางของกระบวนการผลิต โดยนำเปลือกโกโก้ไปผลิตเป็นถ่านชีวภาพ น้ำส้มควันไม้ และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมฐานชุมชน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน ซึ่งช่วยลดของเสีย เพิ่มโอกาสทางรายได้ และเสริมศักยภาพของชุมชนอย่างต่อเนื่อง บทความนี้จะเสนอกรอบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนหมุนเวียน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ การเรียนรู้และนวัตกรรมฐานชุมชน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยองค์ประกอบดังกล่าวเชื่อมโยงและสนับสนุนกันอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับคุณค่าทรัพยากรท้องถิ่น เสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชน และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม กรอบดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางประกอบการประยุกต์ใช้ในวิสาหกิจชุมชนภาคการเกษตรและการแปรรูปอื่น ๆ โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

คำสำคัญ (Keywords) : แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน, การสร้างมูลค่าเพิ่ม, การจัดการขยะเหลือศูนย์, วิสาหกิจชุมชน

Citation : Charkhamrun., S., Nuchanart., N., Jullasikkee., M., Sansuwan., W., Kitcharoen., J., & Chunchacheevachaloke., N.

(2026). The Circular Economy Concept for Value Creation through Zero-Waste Management in Community Enterprises. *Journal of Academic Surindra Rajabhat*, 4(2), e3761. <https://doi.org/10.65205/jasru.2026.e3761>

Abstract

This academic article aims to (1) present the application of the Circular Economy concept for value creation from community resources and (2) propose Zero Waste management approaches for value creation from community resources, using the Ban Phaeo Cocoa Community Enterprise in Samut Sakhon Province as an illustrative case. The article draws on a review and synthesis of relevant academic literature, books, laws, and policies, together with lessons from the community enterprise, to connect academic principles with their application in a community context. Regarding Objective 1, the synthesis indicates that the Circular Economy concept can be applied through resource optimization, including intercropping cocoa with existing coconut plantations and transforming cocoa pulp and pod husks into value-added products that generate additional income for the community. Regarding Objective 2, Zero Waste management can be implemented by reducing waste at the source and converting cocoa pod husks into biochar, wood vinegar, and health-related products. These practices are supported by community-based learning and innovation and collaborative network development involving government agencies, educational institutions, and the private sector, thereby contributing to waste reduction, income opportunities, and strengthened community capacity. The article therefore proposes a circular community enterprise development framework comprising four interrelated and mutually reinforcing components: resource optimization, waste valorization, community-based learning and innovation, and collaborative network development. These components enhance the value of local resources, strengthen community capacity, and reduce environmental impacts. The framework may be applied to other agricultural and processing community enterprises, with appropriate adaptation to the resources, capabilities, technologies, and collaborative networks of each local context.

Keywords: Circular Economy Concept, Value Creation, Zero-Waste Management, Community Enterprise

บทนำ (Introduction)

วิสาหกิจชุมชนถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทย เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับทรัพยากร วัตถุดิบ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเอื้อต่อการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนและการจัดการขยะเหลือศูนย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรในชุมชน กรณีของวิสาหกิจชุมชนโกโก้บ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร นับเป็นตัวอย่างที่น่าสนใจของการพัฒนากิจการกรมการเกษตรและการแปรรูปผลิตภัณฑ์บนฐานทรัพยากรในท้องถิ่น โดยมีการนำผลผลิตโกโก้มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์หลากหลายรูปแบบ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากวัสดุเหลือใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

ปัญหาการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเกินขีดจำกัดนับเป็นความท้าทายสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับโลก โดยมีสาเหตุมาจากระบบเศรษฐกิจแบบเส้นตรง (Linear Economy) ที่ดำเนินการภายใต้รูปแบบ "ผลิต-ใช้-ทิ้ง" (Take-Make-Dispose) ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง การสะสมของเสียในปริมาณมาก และผลกระทบต่อระบบนิเวศในวงกว้าง ธนาคารโลก (World Bank) คาดการณ์ว่าปริมาณขยะมูลฝอยของโลกจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 70 หรือประมาณ

Citation : สุพรรณิการ์ ชาคำรณ, อภิญา นุชนารถ, มนชนก จุลลิกขี, วิษุณี สารสุวรรณ, จิรกรณ์ กิจเจริญ, และ นิตยา ชุนทหิชาโลก.

(2569). แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการจัดการขยะเหลือศูนย์ในวิสาหกิจชุมชน. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ, 4(2), e3761. <https://doi.org/10.65205/jasru.2026.e3761>

3.40 พันล้านตันต่อปีภายในปี ค.ศ. 2050 หากไม่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการทรัพยากรและของเสียอย่างมีประสิทธิภาพ (Kaza et al., 2018) เมื่อพิจารณาในระดับวิสาหกิจชุมชน ปัญหาดังกล่าวปรากฏให้เห็นชัดเจนในกรณีโกโก้บ้านแพ้ว กล่าวคือ การขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายขยะเหลือศูนย์ยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนการจัดการวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการแปรรูป โดยเฉพาะเปลือกโกโก้ซึ่งเป็นวัสดุเหลือใช้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตของวิสาหกิจชุมชน หากไม่มีการจัดการที่เหมาะสม ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนเช่นเดียวกัน จากสถานการณ์ดังกล่าว หลายประเทศจึงให้ความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และการจัดการขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่มุ่งรักษาคุณค่าของทรัพยากรให้อยู่ในระบบการผลิตและการบริโภคให้นานที่สุด ผ่านการลดการใช้ทรัพยากรใหม่ การนำวัสดุกลับมาใช้ซ้ำ และการแปรรูปของเสียให้เกิดประโยชน์สูงสุด แนวคิดดังกล่าวได้รับการผลักดันอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) ที่มุ่งสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2564)

จากหลักการข้างต้น วิสาหกิจชุมชนสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรท้องถิ่นผ่านการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การนำวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ประโยชน์ การพัฒนาองค์ความรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งนี้ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดผลอย่างต่อเนื่องจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีที่เหมาะสม การปรับปรุงกระบวนการผลิต ตลอดจนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน แม้ว่าแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนและการจัดการขยะเหลือศูนย์จะได้รับความสนใจมากขึ้น แต่งานศึกษาส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการลดของเสียและการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ขณะที่องค์ความรู้เกี่ยวกับกลไกการสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร โดยบูรณาการแนวคิดทั้งสองสำหรับวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตและแปรรูปโกโก้ในประเทศไทยยังมีอยู่อย่างจำกัด

ดังนั้น บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และแนวทางการจัดการขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) ในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรชุมชน จากวิสาหกิจชุมชนโกโก้บ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร โดยใช้กรณีศึกษาในการอธิบายกลไกการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การลดของเสีย การสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ และการพัฒนาความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

เนื้อหา (Content)

แนวคิดวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise)

วิสาหกิจชุมชนเป็นรูปแบบการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และทุนทางสังคมที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายสำคัญในการสร้างรายได้ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของครัวเรือนและชุมชน (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2548) ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน คือ การที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและตัดสินใจร่วมกัน ใช้ทรัพยากรและวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่เป็นฐานการผลิต รวมทั้งอาศัยองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน นอกจากนี้ในบริบทของการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจ

Citation : Charkhamrun., S., Nuchanart., N., Jullasikkee., M., Sansuwan., W., Kitcharoen., J., & Chunhacheevachaloke., N.

(2026). The Circular Economy Concept for Value Creation through Zero-Waste Management in Community Enterprises. *Journal of Academic Surindra Rajabhat*, 4(2), e3761. <https://doi.org/10.65205/jasru.2026.e3761>

อาเซียน วิสาหกิจชุมชนยังได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาศักยภาพการประกอบกิจการเพื่อรองรับการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557)

นอกจากมิติทางเศรษฐกิจแล้ว การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนยังได้รับการรับรองตามหลักสิทธิชุมชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 43 ซึ่งกำหนดให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ซึ่งสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและการบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน ขณะเดียวกัน การนำวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ประโยชน์ยังเชื่อมโยงกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ในด้านการลดของเสียและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เมื่อนำหลักการดังกล่าวมาอธิบายกรณีวิสาหกิจชุมชนโกโก้บ้านแพ้ว การร่วมกันจัดการวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิตให้เกิดมูลค่าเพิ่มจึงสะท้อนทั้งการใช้สิทธิชุมชน การพึ่งพาตนเอง และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

วิสาหกิจชุมชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เนื่องจากเป็นกลไกที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรในท้องถิ่น กระจายรายได้สู่สมาชิกในชุมชน และเสริมสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของชุมชนในระยะยาว นอกจากนี้ ยังเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรมที่เกิดจากการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับองค์ความรู้สมัยใหม่ เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดและบริบทของพื้นที่ (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2566) เสรี พงศ์พิศ (2552) ได้อธิบายว่า วิสาหกิจชุมชนมิได้มุ่งเน้นเพียงการสร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตหรือรายได้เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากร การสร้างความร่วมมือ และการพัฒนานวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน วิสาหกิจชุมชนมีความสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และการจัดการขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) เนื่องจากเป็นรูปแบบการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การลดของเสียจากกระบวนการผลิตและการนำวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ประโยชน์ หรือเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ การดำเนินงานดังกล่าวไม่เพียงช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ยังช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างรายได้และยกระดับความสามารถในการแข่งขันของชุมชน ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนจึงถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระดับฐานราก โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนและการจัดการขยะเหลือศูนย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรในชุมชน อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน

แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)

ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจและกระบวนการผลิตส่วนใหญ่ยังคงดำเนินอยู่ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจเส้นตรง (Linear Economy) ซึ่งเป็นรูปแบบ “ผลิต-ใช้-ทิ้ง” (Take-Make-Dispose) โดยเริ่มจากการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ ก่อนเข้าสู่กระบวนการบริโภคและกลายเป็นของเสียในท้ายที่สุด ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง การสะสมของเสีย และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง ด้วยเหตุนี้ หลายประเทศจึงให้ความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ในฐานะแนวทางสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดการเกิดของเสีย และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดตลอดวงจรชีวิต (Chaiya & Pinthong, 2024)

Citation : สุพรรณิการ์ ชำคำรณ, อภิญา นุชนารถ, มนชนก จุลลิกขี, วิษุณี สารสุวรรณ, จิรกรณ กิจเจริญ, และ นิตยา ชุณหวิชาวโลก.

(2569). แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการจัดการขยะเหลือศูนย์ในวิสาหกิจชุมชน. วารสารราชภัฏสุรินทร์
วิชาการ, 4(2), e3761. <https://doi.org/10.65205/jasru.2026.e3761>

Chung et al. (2024) อธิบายว่า เศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นระบบเศรษฐกิจที่มุ่งรักษาคุณค่าและประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ วัสดุ และทรัพยากรให้อยู่ในระบบเศรษฐกิจให้นานที่สุด พร้อมทั้งลดการเกิดของเสียให้เหลือน้อยที่สุด โดยเปลี่ยนมุมมองจากการจัดการของเสียปลายทางไปสู่การออกแบบระบบการผลิตและการบริโภคที่สามารถหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง แนวคิดดังกล่าวจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากสามารถสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การใช้ทรัพยากร และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การดำเนินงานภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนมีพัฒนาการจากหลักการ 3Rs สู่หลักการ 5Rs เพื่อยกระดับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ประกอบด้วย การลดการใช้ทรัพยากรที่ไม่จำเป็น (Reduce) การนำวัสดุกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) การซ่อมแซมผลิตภัณฑ์ที่ชำรุดเพื่อยืดอายุการใช้งาน (Repair) การปรับปรุงหรือฟื้นฟูผลิตภัณฑ์ให้สามารถกลับมาใช้งานได้อีกครั้ง (Refurbish) และการนำวัสดุหรือของเสียกลับเข้าสู่กระบวนการผลิตเพื่อสร้างเป็นวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ (Recycle) (อาภารัตน์ มหาพันธ์ และเรวดี อนุวัฒนา, 2562) หลักการดังกล่าวสะท้อนการจัดการทรัพยากรตลอดวงจรชีวิต โดยมุ่งรักษามูลค่าของทรัพยากรให้อยู่ในระบบเศรษฐกิจให้นานที่สุด และลดการสูญเสียทรัพยากรที่อาจเกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตและการบริโภค

วิสาหกิจชุมชนถือเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจระดับฐานรากที่สามารถประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ลดปริมาณของเสีย และสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ภายในกระบวนการผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การดำเนินงานดังกล่าวอาจอยู่ในรูปของการออกแบบผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบท้องถิ่น การนำผลพลอยได้หรือวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ประโยชน์ การยืดอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์ การใช้พลังงานทดแทน รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (เลิศลักษณ์ เจริญสมบัติ, 2564) นอกจากนี้ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนในระดับชุมชนให้เกิดผลอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างชุมชน ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมร่วมกัน (Asgari & Asgari, 2023)

กล่าวโดยสรุป เศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นแนวทางการรักษาคุณค่าของทรัพยากรให้อยู่ในระบบการผลิตให้นานที่สุด ผ่านการลดการใช้ การใช้ซ้ำ การซ่อมแซม และการนำกลับมาแปรรูปใหม่ แนวคิดนี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการลดของเสียและสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรของวิสาหกิจชุมชน

แนวทางการจัดการขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste)

แนวคิดการจัดการขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) เป็นแนวทางการจัดการทรัพยากรที่มุ่งลดการเกิดของเสียตั้งแต่ต้นทาง และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดตลอดวงจรการผลิตและการบริโภค โดยให้ความสำคัญกับการออกแบบกระบวนการผลิต การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการนำวัสดุกลับมาใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง เพื่อลดปริมาณของเสียที่ต้องกำจัดให้น้อยที่สุด (Kaza et al., 2018; Gemar et al., 2021) ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในระดับสากลว่าเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและการลดต้นทุนการจัดการของเสีย

สำหรับประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐได้ส่งเสริมแนวทางการจัดการขยะเหลือศูนย์อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ประโยชน์และการจัดการของเสียอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านหลักการสำคัญ ได้แก่ การหลีกเลี่ยงการใช้ทรัพยากรที่ไม่จำเป็น (Avoid) การลดการใช้ทรัพยากรและลดปริมาณของเสีย (Reduce) การนำวัสดุกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำวัสดุเหลือใช้กลับมาแปรรูปเป็นวัตถุดิบหรือ

Citation : Charkhamrun., S., Nuchanart., N., Jullasikkee., M., Sansuwan., W., Kitcharoen., J., & Chunhacheevachaloke., N.

(2026). The Circular Economy Concept for Value Creation through Zero-Waste Management in Community Enterprises. *Journal of Academic Surindra Rajabhat*, 4(2), e3761. <https://doi.org/10.65205/jasru.2026.e3761>

ผลิตภัณฑ์ใหม่ (Recycle) (กรมควบคุมมลพิษ, 2559) หลักการดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนมุมมองจากการจัดการขยะไปสู่การจัดการทรัพยากร โดยมุ่งรักษาคุณค่าและประโยชน์ของวัสดุให้อยู่ในระบบการผลิตให้นานที่สุด สำหรับวิสาหกิจชุมชน แนวคิดการจัดการขยะเหลือศูนย์สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ทรัพยากรและสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ในกระบวนการผลิต ผ่านการนำผลพลอยได้หรือของเสียทางการเกษตรกลับมาใช้ประโยชน์ การแปรรูปวัสดุเหลือใช้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ และการพัฒนากระบวนการผลิตที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แนวทางดังกล่าวไม่เพียงช่วยลดต้นทุนและลดปริมาณของเสีย แต่ยังช่วยเพิ่มรายได้ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรในชุมชน และเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนในระยะยาว ทั้งนี้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการจัดการของเสียยังมีบทบาทสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามแนวคิดขยะเหลือศูนย์ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น (ณิชชา บุณณสิงห์, 2568)

กล่าวโดยสรุป การจัดการขยะเหลือศูนย์มุ่งป้องกันและลดการเกิดของเสียตั้งแต่ต้นทาง พร้อมทั้งนำวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ประโยชน์หรือพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ แนวทางดังกล่าวช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ลดต้นทุนและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่วิสาหกิจชุมชน

การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการจัดการขยะเหลือศูนย์ วิสาหกิจชุมชนโกโก้บ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

วิสาหกิจชุมชนโกโก้บ้านแพ้ว ตำบลหนองสองห้อง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เป็นตัวอย่างของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่เกิดจากการปรับตัวของเกษตรกรต่อความไม่แน่นอนของภาคการเกษตร และการแสวงหาแนวทางสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรในท้องถิ่น ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนแห่งนี้สามารถดำเนินการทั้งการเพาะปลูกและการแปรรูปโกโก้ด้วยตนเองภายใต้แบรนด์ “Cho Co Bee” โดยอาศัยฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ร่วมกับการพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานดังกล่าวสะท้อนแนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนและการจัดการขยะเหลือศูนย์ 4 ประการ ดังนี้

1. การใช้ทรัพยากรทางการเกษตรอย่างคุ้มค่า จุดเริ่มต้นของวิสาหกิจชุมชนเกิดจากการใช้พื้นที่สวนมะพร้าวเดิมของครอบครัวมาปรับเป็นระบบเกษตรแบบผสมผสาน โดยนำต้นโกโก้มาปลูกร่วมกับสวนมะพร้าว เนื่องจากโกโก้เป็นพืชที่สามารถเจริญเติบโตภายใต้ร่มเงาของต้นมะพร้าวได้ดี แนวทางดังกล่าวช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พื้นที่ทางการเกษตร ลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาพืชเชิงเดี่ยว และสร้างความหลากหลายของระบบการผลิตในพื้นที่ การใช้ทรัพยากรทางการเกษตรเดิมให้เกิดประโยชน์สูงสุดสะท้อนหลักการสำคัญของเศรษฐกิจหมุนเวียนในมิติของการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร (Resource Optimization) โดยไม่จำเป็นต้องขยายพื้นที่การผลิตเพิ่มเติม ทั้งยังช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรเดิมที่มีอยู่ในชุมชน และเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางเศรษฐกิจให้แก่เกษตรกร เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการกระจายแหล่งรายได้จากการพึ่งพาผลิตภัณฑ์โกโก้เพียงชนิดเดียว นำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และการกระจายแหล่งรายได้ ซึ่งลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างความยืดหยุ่นของวิสาหกิจชุมชน

2. การเรียนรู้และนวัตกรรมฐานชุมชน แม้ว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจะไม่มีประสบการณ์ด้านการผลิตโกโก้มาก่อน แต่ได้พัฒนาองค์ความรู้ผ่านการศึกษาดูงาน การทดลองปฏิบัติจริง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญภายนอก จนสามารถพัฒนากระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์โกโก้ได้ด้วยตนเอง ตัวอย่างที่สะท้อนกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวคือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผงโกโก้ ซึ่งในระยะแรกประสบปัญหาด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์จากการคายน้ำมันของเมล็ดโกโก้ อย่างไรก็ตาม สมาชิกชุมชนมีการทดลองและปรับปรุง

Citation : สุพรรณิการ์ ชำคำรณ, อภิญญา นุชนารถ, มนชนก จุลลิกขี, วิชุดิ์ สารสุวรรณ, จิรกรณ์ กิจเจริญ, และ นิตยา ชุณหะวัณโลก.

(2569). แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการจัดการขยะเหลือศูนย์ในวิสาหกิจชุมชน. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ, 4(2), e3761. <https://doi.org/10.65205/jasru.2026.e3761>

กระบวนการผลิตอย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นรูปแบบนวัตกรรมฐานชุมชน (Community-based Learning and Innovation) ที่เกิดจากการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสามารถในการแข่งขัน การพึ่งพาตนเอง และการต่อยอดมูลค่าผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน แนวทางดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้และนวัตกรรมฐานชุมชนช่วยให้สมาชิกสามารถปรับปรุงกระบวนการผลิต ลดการสูญเสียของวัตถุดิบ และนำวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน และการจัดการขยะเหลือศูนย์

3. การจัดการของเสียและการสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวคิดขยะเหลือศูนย์ จุดเด่นสำคัญของวิสาหกิจชุมชนโกโก้บ้านแพ้ว คือ การนำแนวคิดการจัดการขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) มาประยุกต์ใช้ตลอดกระบวนการผลิต โดยมุ่งลดปริมาณของเสียและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทุกส่วนให้เกิดมูลค่าสูงสุด เมื่อพิจารณากระบวนการแปรรูปโกโก้ จะเห็นได้ว่าวัสดุเหลือใช้หลายประเภทสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น การนำเนื้อโกโก้ที่เหลือจากกระบวนการผลิตไวน์โกโก้มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ “หยีโกโก้” ซึ่งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัตถุดิบที่เดิมอาจถูกกำจัดเป็นของเสีย และต่อมาได้รับการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ของชุมชน ในส่วนของเปลือกโกโก้ ซึ่งเป็นวัสดุเหลือใช้ปริมาณมากในกระบวนการผลิต ทางกลุ่มได้พัฒนาแนวทางการใช้ประโยชน์หลายรูปแบบ ได้แก่ การผลิตถ่านชีวภาพ (Biochar) นำสั้มนวนไม้ และการต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์สบู่สครับจากเปลือกโกโก้ นอกจากนี้ ยังเลือกใช้เตาเผาแบบไบโอชาร์เพื่อลดปัญหาค้นและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน ขณะเดียวกัน กระบวนการเพาะปลูกยังเน้นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากวัสดุธรรมชาติ เช่น ขี้วัว ขี้หมู และขี้้นกระทา เพื่อลดการพึ่งพาสารเคมีทางการเกษตรและลดต้นทุนการผลิต แนวทางดังกล่าวสะท้อนการประยุกต์ใช้หลักการเศรษฐกิจหมุนเวียน และการจัดการขยะเหลือศูนย์อย่างเป็นรูปธรรม โดยมองวัสดุเหลือใช้เป็นทรัพยากรที่สามารถนำกลับมาสร้างมูลค่าเพิ่มได้อีกครั้ง ช่วยลดปริมาณของเสีย ยืดอายุการใช้ประโยชน์ของทรัพยากร และสร้างรายได้เพิ่มเติมให้แก่ชุมชนควบคู่ไปกับการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

4. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนโกโก้บ้านแพ้วไม่ได้เกิดจากการดำเนินงานของชุมชนเพียงลำพัง แต่เกิดจากความร่วมมือระหว่างชุมชน ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน และเครือข่ายภาคเกษตรในพื้นที่ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ความร่วมมือดังกล่าวเป็นลักษณะของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่ทุกภาคส่วนร่วมกันคิด ร่วมกันทดลอง และร่วมกันพัฒนา จนนำไปสู่การยกระดับศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนทั้งในด้านการผลิต การตลาด และการสร้างนวัตกรรม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือจึงถือเป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนในระดับชุมชน และส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบหลักการ การประยุกต์ใช้ และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชน

หลักการ	การประยุกต์ใช้	ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชน
การใช้สิทธิชุมชนตามกฎหมาย	สมาชิกร่วมตัดสินใจบริหารจัดการ วัตถุดิบและวัสดุเหลือใช้ภายใต้กรอบ สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 43 และ พ.ร.บ.ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548	เสริมความชอบธรรมและอำนาจ ตัดสินใจของชุมชนในการจัดการ ทรัพยากรของตนเอง ส่งเสริมการ มีส่วนร่วมของสมาชิกในการ จัดการทรัพยากร และสร้างความ รับผิดชอบร่วมต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างความรับผิดชอบร่วมต่อ สิ่งแวดล้อมตาม พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535
การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	ปลูกโกโก้ร่วมกับสวนมะพร้าวและใช้ปุ๋ย อินทรีย์จากวัสดุในท้องถิ่น	ลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพ การ ใช้พื้นที่ และกระจายความเสี่ยง ด้านรายได้
การสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้	แปรรูปเนื้อและเปลือกโกโก้เป็นหยีโกโก้ ถ่านชีวภาพ น้ำส้มควันไม้ และ ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ	ลดของเสีย เพิ่มความหลากหลาย ของผลิตภัณฑ์ และสร้างรายได้
การเรียนรู้และนวัตกรรมฐานชุมชน	เรียนรู้จากการปฏิบัติ การทดลอง และ การแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้เชี่ยวชาญ	เพิ่มทักษะ องค์ความรู้ และ ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง
การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ	เชื่อมโยงชุมชนกับภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน	เพิ่มโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยี มาตรฐาน เงินทุน และช่องทาง การตลาด

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

จากการทบทวนและสังเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน การจัดการขยะเหลือศูนย์ และบทเรียนจากวิสาหกิจชุมชนโกโก้บ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร บทความนี้เสนอ “กรอบเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการจัดการขยะเหลือศูนย์ในวิสาหกิจชุมชน” ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการที่เชื่อมโยงและสนับสนุนกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่

1) การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (Resource Optimization) เป็นหลักการสำคัญของเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยมุ่งรักษาคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรให้อยู่ในระบบการผลิตให้นานที่สุด สำหรับกรณีวิสาหกิจชุมชนโกโก้บ้านแพ้ว หลักการดังกล่าวสะท้อนผ่านการปลูกโกโก้ร่วมกับสวนมะพร้าวและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากวัสดุธรรมชาติในชุมชน ซึ่งเป็นการใช้พื้นที่และทรัพยากรเดิมให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน แนวทางนี้ช่วยลดต้นทุน ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก และกระจายความเสี่ยงจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว จึงก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มด้านต้นทุน โดยเน้นประสิทธิภาพของระบบการผลิตมากกว่าการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่โดยตรง

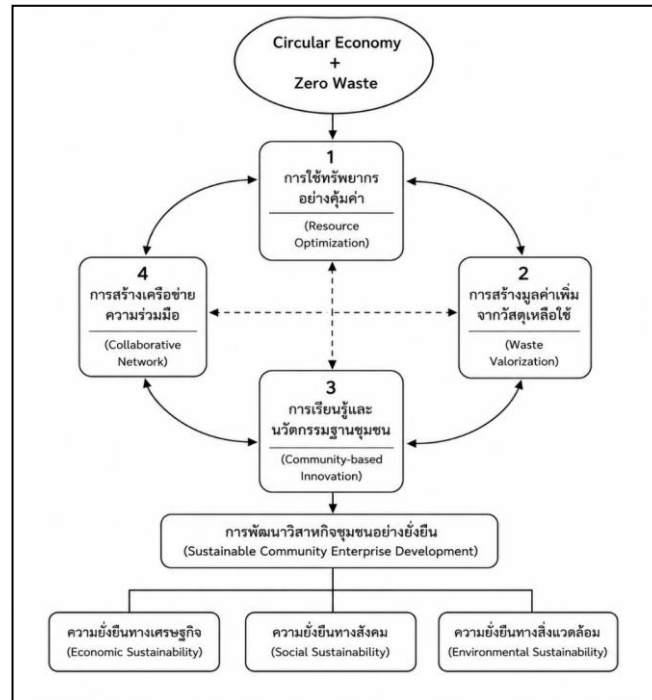
2) การสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ (Waste Valorization) เป็นแนวทางที่นำผลพลอยได้หรือวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิตกลับเข้าสู่ระบบการใช้ประโยชน์ ผ่านการใช้ซ้ำ การแปรรูป หรือการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ กรณีวิสาหกิจชุมชนโกโก้บ้านแพ้วสะท้อนแนวทางดังกล่าวผ่านการแปรรูปเนื้อโกโก้เป็นผลิตภัณฑ์ “หยีโกโก้” และการนำเปลือกโกโก้ไปพัฒนาเป็นถ่านชีวภาพ น้ำส้มควันไม้ และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ซึ่งช่วยลดปริมาณของเสียและภาระการกำจัด พร้อมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงผลิตภัณฑ์ (Product-based Value) และโอกาสในการเพิ่มรายได้จากทรัพยากรในท้องถิ่น

3) การเรียนรู้และนวัตกรรมฐานชุมชน (Community-based Learning and Innovation) เป็นกลไกที่ช่วยให้การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเหมาะสมกับบริบทของชุมชน ผ่านการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การทดลอง และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จนนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกระบวนการจัดการวัสดุเหลือใช้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ องค์ประกอบนี้ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มเชิงองค์ความรู้ (Knowledge-based Value) ซึ่งช่วยเสริมสร้างทักษะ การพึ่งพาตนเอง และความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมของวิสาหกิจชุมชน

4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Network Development) เป็นปัจจัยสำคัญในการเชื่อมโยงวิสาหกิจชุมชนกับภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน และภาคที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนความรู้ เทคโนโลยี การพัฒนาผลิตภัณฑ์ มาตรฐานสินค้า และการตลาด ความร่วมมือดังกล่าวช่วยลดข้อจำกัดด้านทรัพยากรและความเชี่ยวชาญของชุมชน จึงก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มเชิงเครือข่าย (Network-based Value) และช่วยสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบทั้ง 4 เชื่อมโยงและสนับสนุนกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเป็นฐานการดำเนินงาน การสร้างมูลค่าจากวัสดุเหลือใช้เป็นกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเรียนรู้และนวัตกรรมฐานชุมชนเป็นกลไกต่อยอดองค์ความรู้ และเครือข่ายความร่วมมือเป็นแรงสนับสนุนด้านเทคโนโลยี มาตรฐาน และการตลาด ความสัมพันธ์ดังกล่าวก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มด้านต้นทุน ผลิตภัณฑ์ องค์ความรู้ และเครือข่าย อันนำไปสู่การลดของเสีย การเพิ่มโอกาสทางรายได้ และความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

จากการทบทวนและสังเคราะห์ดังกล่าว บทความนี้จึงเสนอ “กรอบเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการจัดการขยะเหลือศูนย์ในวิสาหกิจชุมชน” ซึ่งเชื่อมโยงการใช้ทรัพยากร การแปรรูปวัสดุเหลือใช้ การพัฒนาองค์ความรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเข้าด้วยกัน กรอบดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางประกอบการประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตรอื่น ๆ โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการจัดการขยะเหลือศูนย์ในวิสาหกิจชุมชน
ที่มา: คณะผู้เขียนสังเคราะห์จากแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน แนวทางการจัดการขยะเหลือศูนย์ และข้อมูลจากการถอดบทเรียนกรณีวิสาหกิจชุมชนโกโก้บ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

บทสรุป (Conclusion)

บทความนี้ทบทวนและสังเคราะห์การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนร่วมกับการจัดการขยะเหลือศูนย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรชุมชน โดยใช้บทเรียนจากวิสาหกิจชุมชนโกโก้บ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เป็นกรณีประกอบการวิเคราะห์ กรอบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนหมุนเวียนประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ การเรียนรู้และนวัตกรรมฐานชุมชน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ องค์ประกอบเหล่านี้ทำงานร่วมกันเป็นกลไกในการลดของเสีย สร้างมูลค่าเพิ่ม และเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน บทความจึงเสนอกรอบเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการจัดการขยะเหลือศูนย์ในวิสาหกิจชุมชน สำหรับใช้เป็นแนวทางการประกอบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตรและการแปรรูป โดยควรปรับใช้ให้เหมาะสมกับทรัพยากร เทคโนโลยี ศักยภาพของสมาชิก และเครือข่ายความร่วมมือของแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง (References)
กรมควบคุมมลพิษ. (2559). *แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายอย่างยั่งยืน*. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). *การประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)*. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
ณิชา บุณยสิงห์. (2568). *นวัตกรรมกำจัดขยะจากแนวคิด Zero Waste*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. (2535, 4 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา, 109(37), 1-43.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). มาตรา 43 ว่าด้วยสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562. ราชกิจจานุเบกษา, 136(50 ก), 232-237.
- เลิศลักษณ์ เจริญสมบัติ. (2564). การประยุกต์ใช้แนวคิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนกับวิสาหกิจชุมชน. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 24(1), 145-155.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2566). การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก. กระทรวงพาณิชย์.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2548). พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2564). แผนแม่บทยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยเศรษฐกิจหมุนเวียน. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- เสรี พงศ์พิศ. (2552). คู่มือทำวิสาหกิจชุมชน. พลังปัญญา.
- อารัตน์ มหาพันธ์, และเรวดี อนุวัฒนา. (2562). Circular Economy เศรษฐกิจหมุนเวียนที่ทุกคน ควรรู้. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- Asgari, A., & Asgari, R. (2023). Designing circular innovation ecosystems: Insights from stakeholders, values, and investment policies. *Frontiers in Sustainability*, 4, 1197688. <https://doi.org/10.3389/frsus.2023.1197688>
- Chaiya, C., & Pinthong, P. (2024). Integrating environmental and socioeconomic factors for a sustainable circular economy in Thailand. *Sustainability*, 16(23), 10748. <https://doi.org/10.3390/su162310748>
- Chung, D., Duy, L., & Loan, L. (2024). Circular Agriculture: A General Review of Theories, Practices, and Policy Recommendations. *Vietnam Journal of Agricultural Sciences*, 7(2), 2173-2184. <https://doi.org/10.31817/vjas.2024.7.2.07>
- Gemar, G., Soler, I. P., & Sánchez-Teba, E. M. (2021). Waste management: Valorisation is the way. *Foods*, 10(10), 2373. <https://doi.org/10.3390/foods10102373>
- Kaza, S., Yao, L., Bhada-Tata, P., & Van Woerden, F. (2018). What a waste 2.0: A global snapshot of solid waste management to 2050. World Bank. <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1329-0>
- The Grass Roots Recycling Network. (2004). What is zero waste?. <http://www.grrn.org>
- Zero Waste International Alliance. (2018). Zero waste definition. <https://zwia.org>

